

## ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΕΛΞΕΙΣ

Κάθε ιεροψάλτης, κατά τή μικρή ή μεγάλη ψαλτική του πορείας, δέν μπορεῖ νά μή ἔχει παρατηρήσει, ἀνάμεσα σέ ἄλλα, ἓνα φυσικό μουσικό φαινόμενο. Κάποιοι φθόγγοι, ἐνῶ ψάλλει, τείνουν νά «μαγνητίζονται» ἀπό κάποιους ἄλλους. «Ἐλκονται», κατά τό μουσικό ὄρο, ἀπό τούς ἄμεσα πλησίον τους. Γιά τό σημαντικό θέμα τῶν ἑλξεων, ἐξ ὧων γνωρίζουμε τουλάχιστον, οἱ παλαιοί μουσικοί ἀφωνοῦν. Βασικά, ἀπό τῆς Πατριαρχικῆς Ἐπιτροπῆς καί ἔπειτα, ξεκινᾷ ἀξιόλογη ἀναφορά στό θέμα αὐτό. Ἐπιβάλλεται, ὅμως, νά ποῦμε, ὅτι στά κλασσικά βιβλία, πολλές φορές σημειώνονται κάποιες ἑλξεις, ἔστω καί ἂν στά Θεωρητικά δέν γίνεται λόγος γι' αὐτές.

Κατά κανόνα, οἱ ἑλξεις γίνονται ἀπό τούς δεσπύζοντες. Ἐλκουν οἱ δεσπύζοντες φθόγγοι τούς ὑπερβάσιμους, εἴτε λίγο, εἴτε πολύ, ἀναλόγως τῆς μουσικῆς θέσεως. Ἡ προαναφερθεῖσα Ἐπιτροπή, στό βιβλίο της, ἀναφέρει δι' ἀριθμῶν τίς διάφορες ἑλξεις. Αὐτό εἶναι λάθος. Οἱ ἑλξεις εἶναι κάτι τό φυσικό καί γι' αὐτό πρέπει νά μή τίθεται κανόνας γιά τό ποσό τους. Ἡ μουσική γραμμὴ εἶναι ἐκείνη, πού καθορίζει τό μέγεθος τῆς ἑλξεως.

Ὡς ἐλέχθη, οἱ ἑλκοντες φθόγγοι εἶναι οἱ δεσπύζοντες καί οἱ ἐλκόμενοι εἶναι οἱ ὑπερβάσιμοι. Αὐτό, ὅμως, σέ κάποιες περιπτώσεις δέν ἰσχύει. Ὑπάρχουν παραδείγματα, κατά τά ὁποῖα οἱ ὅροι ἀντιστρέφονται. Ἄν τό μέλος στρέφεται γύρω ἀπό ἓνα ὑπερβάσιμο φθόγγο ἢ, τέλος πάντων, τό μελικό σχῆμα εἶναι τέτοιο πού τό ἀπαιτεῖ, τότε ὁ ἓνας ἢ καί ἀμφότεροι οἱ πέριξ του ἑλκονται πρὸς αὐτόν, ἀκόνῃ καί ἂν, κανονικά, δεσπύζουν. Γιά τοῦ λόγου τό ἀσφαλές, ἀναφέρουμε δύο παραδείγματα:

Α) Τό «ὁ ἄγγελος ἐβόα» τοῦ Πασχαλίου Κανόνος, ὅπου, κατά

τήν επανάληψη τῆς λέξεως «φωτίζου» καί, ἀκριβέστερα, στήν κάθοδο τοῦ ἀποήχου τῆς συλλαβῆς «τί», ὁ BOY, παραδόξως, ἔλκεται ἀπό τόν ΠΑ. Ἐνῶ, δηλαδή, ἡ συγκεκριμένη μουσική γραμμὴ εἶναι τοῦ πλ. Δ' καί ὁ BOY, κανονικά, στόν πλ. Δ' δεσπόζει, παρὰ ταῦτα, ὅχι μόνο δέν δεσπόζει, ἀλλά ἔλκεται κιόλας ἀπό τόν ὑπερβάσιμο ΠΑ, ἀντί νά τόν ἔλκει. Ἀμφισβήτηση αὐτῆς τῆς ἔλξεως δέν χωρεῖ, ἀφοῦ τό νά προσπαθήσουμε νά ψάλλουμε τόν BOY φυσικό, στήν περίπτωση αὐτή, εἶναι τελείως ἄτεχνο.

Β) Τό ἀργό Κεκραγάριο τοῦ Ἰακώβου Πρωτοψάλτου, σέ ἦχο ἔσω Α', ὅπου στή λέξη «εἰσάκουσον», ὁ BOY, λόγω μιᾶς σύντομης στάσεως τοῦ μέλους ἐπ' αὐτοῦ, ἄν καί ὑπερβάσιμος ἐν προκειμένῳ, ἔλκει τόν, κανονικῶς δεσπίζοντα, ΠΑ ἐλαφρῶς.

Σχετικό μέ τίς ἔλξεις εἶναι καί τό θέμα τῶν χρωῶν. Κατά τήν ἐκτέλεση τῶν ἔλξεων, τά κανονικά διαστήματα ἀλλάζουν καί, ὡς φυσικό ἐπακόλουθο, ἀλλάζουν καί οἱ χροές. Ἀξιόλογο εἶναι καί τό σχόλιο τοῦ Σίμωνος Καρᾶ σέ κάποιο σημεῖο τοῦ Θεωρητικοῦ του, ὅπου, ὁμιλώντας γιά κάποιο διατονικό ἦχο, τόν ὀνομάζει «μαλακόν ἐν ἀνόδῳ», ἀλλά «σκληρόν ἐν καθόδῳ». Αὐτό σημαίνει, ὅτι ὁ, περί οὗ ὁ λόγος, ἦχος, στήν ἀνοδο ψάλλεται μέ τά διαστήματα τοῦ μαλακοῦ διατόνου, ἀλλά στήν κάθοδο, λόγω ἀκριβῶς τῆς μόνιμης ἔλξεως τοῦ ΖΩ πρός τόν ΚΕ, τά διαστήματα διαφοροποιοῦνται καί ἡ χροά μεταβάλλεται ἀπό μαλακή διατονική σέ σκληρή. Σημειωτέον ὅτι ἡ, κατὰ τόν Καρᾶ, σκληρή διατονική χροά εἶναι καθ' ἡμᾶς διγενής - χρωματονική, ἀφοῦ τό διάστημα τῶν 6 μορίων τό θεωροῦμε χρωματικό.

Περαίνοντας τό παρόν ἄρθρο, ἐπισημαίνουμε, ὅτι οἱ ἔλξεις πρέπει νά γίνονται ἔντεχνα καί μέ γλυκύτητα καί ὄχι ἀπότομα ἢ σκληρά.

**Ἄβιβος Φ. Ἰωαννίδης, Θεολόγος -  
Καθηγητής Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.**